

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τις πρώτες δεκαετίες του εικοστού αιώνα η Ελλάδα αφέθηκε να παρασυρθεί από τους Δυτικούς της συμμάχους σε μια επεκτατική πολιτική η οποία κατέρρευσε στα ενδότερα της Μικράς Ασίας. Έναν αιώνα μετά, η Ελλάδα και πάλι εγκατέλειψε το μέτρο, καθώς ενέδωσε σε έναν απερίσκεπτο καταναλωτισμό. Η ήττα του 1922 απεκάλυψε τις ενδότερες αδυναμίες της ελληνικής κοινωνίας και Πολιτείας· με τον ίδιο τρόπο, η οικονομική κρίση του 2009 φώτισε τις σκοτεινές, αδιαφανείς πλευρές της πραγματικότητας κατά τις τελευταίες τρεις και πλέον δεκαετίες. Το κάτοπτρο της ήττας, καθώς καταστρέφει τις ψευδείς βεβαιότητες, οδηγεί σε απόγνωση. Ακολουθεί μια περίοδος επώδυνη η οποία, όμως, μπορεί να καταστεί εξαιρετικά δημιουργική. Γίνεται ευκαιρία να τεθούν εξ αρχής τα θεμελιακά ζητήματα του πολιτικού είναι. Μετά την παραζάλη, ο διάλογος τον οποίο ανέστελλαν οι ψευδείς βεβαιότητες ενδυναμώνεται.

Η εποχή μας έχει πολλά κοινά με τα πρώτα χρόνια μετά την Μικρασιατική Καταστροφή. Και σήμερα, όπως και κατά τον Με-

σοπόλεμο, η Ελλάδα αντιμετωπίζει κρίση κατεύθυνσης και ταυτότητας. Όπως και τότε, το κύριο διακύβευμα συνοψίζεται στο ερώτημα «ποιοι είμαστε;». Γύρω από το ερώτημα αυτό η γενεά του Μεσοπολέμου δημιούργησε σκέψη και τέχνη. Για τον περισσότερο κόσμο, βέβαια, το ερώτημα δεν έχει νόημα. Το σχολείο, ο πολιτικός λόγος και τα Μέσα Ενημέρωσης διδάσκουν την εθνική συνέχεια, την μονολιθικότητα της ελληνικής ταυτότητας, την ενότητα του ελληνικού χώρου και χρόνου. Φανταζόμαστε την γεωγραφία της ελληνικής Αρχαιότητας ταυτόσημη με την ιδιότυπη μορφή την οποία έλαβε η ελληνική επικράτεια, ως απόρροια της έκβασης των πολεμικών επιχειρήσεων κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους.

Όμως, πίσω από τις διδαγμένες βεβαιότητες κρύβονται σύνθετες πολιτισμικές πραγματικότητες. Σε στιγμές κρίσης και έντασης, προσωπικής, οικογενειακής ή κοινωνικής, το προπέτασμα σχίζεται και αποκαλύπτονται οι αντιφάσεις: Δύση ή Ανατολή; Έλληνες μόνον οι ελληνόφωνοι ή και οι αλβανόφωνοι, οι βλαχόφωνοι, οι σλαβόφωνοι; οι χαμένες πατρίδες; «τουρκόσποροι» οι Μικρασιάτες και οι Πόντιοι; Διασπορά ή Απόδημος Ελληνισμός όσοι εκτός Ελλάδος;

Οι εσωτερικές αυτές αντιφάσεις μιας πραγματικότητας την οποία συνηθίσαμε να ονομάζουμε Ελληνισμό, καθώς αισθανόμαστε ότι υπερβαίνει τα όρια του εθνοκρατικού ελλαδικού περιγράμματος, μένουν απωθημένες· καλύπτονται από την συλλογική *omerta*. Ίσως ορθώς, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα. Στο παρελθόν, όταν εξασθένησαν οι μηχανισμοί οι οποίοι κρατούσαν την πίεση υπό έλεγχο, όταν εξωτερικές επιβουλές ανέστειλαν τον συμβιβασμό, οι συνέπειες υπήρξαν φοβερές. Ποιος μπορεί να πιστέψει ότι ο Εμφύλιος Πόλεμος αφορούσε την αντιπαράθεση δύο δυτικών ιδεολογιών, ότι οι αγριότητες και οι λυσσώδεις συγκρούσεις στα βουνά της Μακεδονίας είχαν ως διακύβευμα το «Κεφάλαιο» του Μαξ; Η κατάρρευση του Κράτους απελευθέρωσε πολύ βαθύτερες καταστροφικές δυνάμεις.